

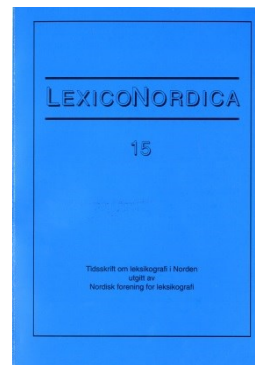
LexicoNordica

Titel: At anmelde og blive anmeldt videnskabeligt

Forfatter: Sandro Nielsen

Kilde: LexicoNordica 15, 2008, s. 169-195

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Sandro Nielsen

At anmelde og blive anmeldt videnskabeligt

Despite their important functions, dictionary reviews suffer from a markedly low status among scholarly publications. This paper discusses the concept of scholarly dictionary reviews and proposes some requirements to be met. An analysis is made of selected reviews and replies by dictionary authors, all published in *LexicoNordica*. However, this analysis reveals that many reviews and replies do not meet the requirements because they lack direct and indirect references to theoretical and academic literature. Furthermore, the actors involved often break the chain of discourse as they are not on the same level theoretically or methodically. Nevertheless, a concerted effort by reviewers, reviewees and editors may lead to more scholarly reviews and replies in *LexicoNordica* in future.

1. Indledning

Anmeldelser i mange afskygninger er blevet en del af vores hverdag. I vores arbejdssfære bliver vi eksempelvis ”anmeldt” af kunder, der køber vores produkter, af studerende i løbet af semesteret og af vores kollegaer til hverdag. I forbindelse med vores private liv læser vi anmeldelser af film, biler, fladskærms-tv osv. Nogle gange er anmeldelserne en del af både privat- og arbejdssfæren, blandt andet anmeldelser af ordbøger. Som almindelig bruger er det interessant at læse dagbladenes anmeldelser af nye ordbøger, og forlagene er interesseret i at få anmeldelser trykt, især de positive, da de fungerer som gratis reklame. For metaleksikografer og andre forskere spiller ordbogsanmeldelser en betydelig rolle i deres forskningsarbejde, fx til at finde ordbøger, der kan hjælpe dem i deres arbejde, og når de er på ferie i udlandet.

Hvis man er ansat ved et universitet eller en anden forskningsinstitution, indgår anmeldelser i flere situationer. For det første er de en del af den enkelte forskers arbejde, idet man som led i sin forskning skriver og publicerer anmeldelser. For det andet indgår anmeldelser i den overordnede forskningsevaluering – både internationalt og nationalt. Når man bliver evalueret, lægges der bl.a. vægt på, hvor mange videnskabelige artikler, man har publiceret, gerne i peer-reviewede internationale, videnskabelige tidsskrifter. Ulempen ved anmeldelser er, at de ikke tælles med som videnskabelige publikationer, uanset hvor de er publiceret. Dette kan bl.a. skyldes, at anmeldelser anses som afledte produkter og ikke som primære forskningsprodukter. En anden mulighed er, at anmeldelser generelt ikke kan klassificeres som videnskabelige

tekster, idet de ikke opfylder kravene til god videnskabelig produktion og ikke bidrager til udviklingen af det pågældende videnskabsområde.

I det følgende undersøges ordbogsanmeldelser og svar i *LexicoNordica*, med henblik på at vurdere og sammenligne deres grad af videnskabelighed. Udgangspunktet er at sammenligne anmeldelserne i det første og seneste nummer og at undersøge svarene i det første og seneste nummer, med svar på ordbogsanmeldelser. *LexicoNordica* 2–1995 er det første med svar på anmeldelser, og anmeldelserne findes dels i *LexicoNordica* 1–1994 og dels i *LexicoNordica* 2. *LexicoNordica* 14–2007 indeholder ingen svar på anmeldelser. Det seneste nummer med svar er *LexicoNordica* 13–2006, der også indeholder de relevante anmeldelser, så for at matche numrene, anmeldelserne og svarene parvis, indgår anmeldelserne i dette nummer også i undersøgelsen. Den inkluderer en generel diskussion af, hvad der forstås ved videnskabelige anmeldelser, og om anmeldelserne i de udvalgte numre af *LexicoNordica* lever op til disse krav. Svarene og anmeldelserne matches parvis, med det formål at analysere og beskrive samspillet mellem dem.

2. Ordbogsanmeldelser og *LexicoNordica*

Der er i tidens løb gjort flere forsøg på at højne kvaliteten af anmeldelser af ordbøger. En ansats blev gjort med Ripfel (1989), der blev efterfulgt af den tematiske del i *Lexicographica* 9–1993, og senest det nordiske seminar om ordbogsanmeldelser i 2003 på Schæffergården, København. Bidrag fra sidstnævnte kan læses i *LexicoNordica* 10–2003. Som videnskabeligt tidsskrift er det vigtigt for *LexicoNordica* at sikre en høj kvalitet, som også anført af Bergenholtz/Malmgren (1995:2):

Det är viktigt för tidskriftens renommé och även för de författare som genom publikation i tidskriften önskar meritera sig, att *LexicoNordica* även fortsättningsvis håller hög vetenskaplig standard.

Denne programerklæring er vigtig for tidsskriftets selvforståelse og placering i det videnskabelige miljø. Man kan betragte *LexicoNordica* fra to synsvinkler. Tidsskriftet indeholder tekster, der tilhører forskellige tekstgenrer, normalt hovedredaktøernes indledning til det pågældende nummer, tematiske og ikke-tematiske bidrag, recensioner, svar på anmeldelser, korte anmeldelser, meddelelser og manuskriptregler. Hvis man anvender den samme skala som ved den overordnede forskningsevaluering, er resultatet, at *LexicoNordica* kun delvis er et videnskabeligt tidsskrift. Årsagen er, at kun de tematiske og ikke-tematiske bidrag tæller med i forskningsevalueringen, og i *LexicoNordica* 14 udgør disse 140 ud af i alt 357 sider.

Anvender man en anden skala, nemlig om bidragene er peer-reviewed, er resultatet et andet. Bortset fra indledningen, meddelelserne og manuskriptreglerne er alle bidragene blevet bedømt af hovedredaktørerne og redaktionskomitéen, inden de er blevet trykt, hvilket lægger et stort ansvar på redaktørernes skuldre. Efter denne målestok er over 90% af teksterne videnskabelige. Det eneste, der kan ændre dette billede, er, at man anvender forskellige skalaer til bedømmelse af de enkelte tekstgenrer. Om dette er tilfældet, fremgår ikke umiddelbart af oplysningerne i LexicoNordica.

Peer-review er som sagt et væsentligt element i den videnskabelige publikationsproces. Samtidig er langt de fleste tekster i LexicoNordica peer-reviewede. Dette har den logiske følge, at ordbogsanmeldelserne og svarene på anmeldelserne må kunne klassificeres som videnskabelige. De følgende afsnit ser nærmere på, om dette er tilfældet.

3. Hvad er en videnskabelig ordbogsanmeldelse?

Anmeldelser af ordbøger kan utvivlsomt bidrage til den videnskabelige udvikling. Kritikken af leksikografiske værker, herunder ordbøger, udgør én af grundpillerne i den metaleksikografiske forskning. Dette betyder dog ikke, at alle ordbogsanmeldelser kan karakteriseres som videnskabelige, da mange ikke har det formål at bidrage til den videnskabelige udvikling, fx de fleste anmeldelser i dagblade, populære ugeblade og medlemsblade fra faglige organisationer. I disse tilfælde er anmeldelsens primære formål at gøre opmærksom på en ny publikation på markedet og fungere som almindelig forbrugeroplysning. Dette udelukker ikke, at sådanne anmeldelser kan bidrage til den videnskabelige udvikling, men de bliver normalt skrevet og publiceret i et ikke-videnskabeligt forum, hvor aktørerne og medierne passer ind i dette billede. I modsætning hertil kan man generelt sige, at videnskabelige ordbogsanmeldelser potentielt kan bidrage til udviklingen af den leksikografiske forskning, og at de skrives og læses af forskningsmedarbejdere, som led i deres arbejde.

De fleste betragter videnskab som noget særligt, der adskiller sig fra det dagligdags. Spørgsmålet er så: Hvad særligt er der ved videnskabelige anmeldelser, og hvordan adskiller de sig fra ikke-videnskabelige anmeldelser? Collin et al. (1995) diskuterer nogle af de grundlæggende træk, der karakteriserer videnskab, og noterer, at:

Al videnskab sigter mod at begribe sin genstand på en måde, som er mere dybtgående end dagligdags erkendelse af det samme virkelighedsområde. (Collin et al. 1995:24.)

Overført til leksikografien indebærer dette bl.a., at videnskabelige anmeldelser ikke kun er beskrivende, men at de indeholder mere eller mindre dybtgående analyser, vurderinger og betragtninger. Dette forudsætter, at anmelderen har en viden om anmeldelsesgenstanden og den virkelighed, den er forankret i, som stikker dybere end den almindelige borgers viden, og at anmelderen gør brug af denne viden i sin anmeldelse. Collin et al. (1995:31) fremhæver endvidere, at:

Videnskab er, betragtet som en proces, karakteriseret ved en højere grad af metodisk bevidsthed og disciplin end dagligdags erkendelse.

Man kan således sige, at den videnskabelige anmelder stræber efter en eller anden form for intersubjektivitet ved at anvende anerkendte, eller i hvert fald kendte, (leksikografiske) metoder, som gør det muligt for andre leksikografer og videnskabeligt kyndige at forholde sig til anmeldelsens indhold på et niveau, der gradsmæssigt ligger over det dagligdags erkendelsesniveau. En følge heraf er, at læserne af videnskabelige anmeldelser kræver mere af anmelderne og anmeldelsernes indhold, end ikke-videnskabelige læsere kræver af ikke-videnskabelige anmeldere og anmeldelser. Læserne af videnskabelige anmeldelser vil forvente, at anmelderne gør brug af, subsidiært henviser til, metoder og/eller teorier inden for leksikografien, andre forskningsområder og relevante fagområder, samt anvender leksikografiske hhv. faglige begreber og termer. Formålet med at inddrage egne eller andres forskningsresultater i anmeldelsen er, at læserne, inklusive de anmeldte, bliver opmærksomme på relevant forskningsarbejde, og at den anmeldte ordbog bliver relateret til det niveau, som videnskaben har nået på anmeldelsestidspunktet. Dette synes at stemme overens med de krav, der opstilles i Bergenholtz/Frandsen (1997:179), når de skriver om en anmeldelse, at:

Den skal indeholde en analyse og en fortolkning og en vurdering. Anmelderen må her argumentere for sine påstande. Også præmisserne for vurderingerne må fremlægges.

I denne forbindelse skal man holde sig én ting for øje: Videnskab er ikke teorifri, men teoriladet. Uanset hvor objektive videnskabeligt funderede udtalelser synes at være, er de formuleret inden for rammerne af en teori. Udtalelserne er baseret på bestemte teoridannelser, metoder eller begrebssystemer, og disse udgør en væsentlig del af præmisserne for anmeldernes analyser, fortolkninger og vurderinger. Så længe teorierne ikke anvendes og præsenteres på en fejlagtig eller misvisende måde, er der ikke noget i vejen med, at det man ser, afhænger af den optik, man benytter.

De teoretiske præmissers rolle kommer bl.a. til udtryk ved erkendelsen af virkelighedsområdet. Genstanden for en ordbogsanmeldelse er ordbogen, men den teoretiske retning, man tilhører, har indflydelse på, hvad man forstår ved en ordbog. Dette har igen indflydelse på, hvordan ens anmeldelse kommer til at se ud. Hælder man til den lingvistiske tradition, og anser ordbogen for at være et produkt af teoretisk og anvendt lingvistisk, fx Zgusta (1971), så vil det afspejles i anmeldelsen. Placerer man ordbogen i en tekstteoretisk ramme, fx Wiegand (1998), vil dette ligge til grund for anmeldelsens analyser, fortolkninger og vurderinger. Arbejder man med en teori baseret på ordbogens funktioner, fx Tarp (2006), er præmisserne for analyserne, fortolkningerne og vurderingerne lagt ind under denne ramme. Og vælger man at basere sin anmeldelse på den leksikografiske tilgang til anmeldelsens genstand, fx Nielsen (2003), vil ordbogens væsentlige egenskaber – leksikografiske funktioner, leksikografiske data og leksikografiske strukturer – afspejle sig i anmeldelsen.

Anmelderen kan oplyse læseren om sine teoretiske præmisser på forskellige måder. Inkorporerer anmelderen en præcis og utvetydig kildeangivelse som en integreret del af teksten, er der tale om en direkte angivelse. Hvis anmelderen nøjes med at anføre en reference til sit teoretiske udgangspunkt i bibliografien eller litteraturlisten, er angivelsen indirekte. Undlader anmelderen at anføre noget om sine teoretiske forudsætninger, er det tvivlsomt, om anmeldelsen kan kaldes videnskabelig. Ifølge Crix (2004:138) opfylder den i hvert fald ikke et af de grundlæggende krav til god videnskabelig skik. Fordelen ved, at anmelderen oplyser om sit teoretiske udgangspunkt direkte i teksten, er, at det øger informationsværdien: Læseren er ikke i tvivl om, hvilke præmisser anmelderen har lagt til grund for en given analyse, vurdering, fortolkning etc. Den indirekte tilkendegivelse har den ulempe, at læseren ikke ved, hvilken del af anmeldelsen det teoretiske grundlag relaterer sig til, og heller ikke ved, hvilken vægt anmelderen har tillagt teorien. I første omgang vil fokus blive lagt på indirekte litteraturangivelser.

4. Hvordan afspejler teorierne sig i anmeldelserne?

Fra og med det første nummer har LexicoNordica indeholdt anmeldelser af ordbøger. Det er derfor interessant at undersøge, om man kan udlede noget om, hvorvidt de kan betegnes som videnskabelige som beskrevet ovenfor, og i givet fald om de er blevet mere eller mindre videnskabelige i løbet af årene. I denne forbindelse er det nødvendigt at definere

undersøgelsens genstand nærmere. LexicoNordica har to former for anmeldelser, nemlig de såkaldte recensioner og de korte anmeldelser. Formålet med de korte anmeldelser er at give en kort omtale af nyudgivelser i form af ren forbrugeroplysning. De korte anmeldelser falder uden for de rammer, der ovenfor er fastsat for videnskabelige anmeldelser, og vil derfor ikke blive behandlet nærmere. Anmeldelser af anden leksikografisk litteratur end ordbøger falder uden for denne artikels rammer. I lighed med Dunleavy (2003:240) opfattes de såkaldte review articles her som videnskabelige artikler og ikke anmeldelser. Undersøgelsens genstand begrænses dermed til recensioner af ordbøger, som er karakteriseret ved at være analyserende, kommenterende og vurderende.

Selve undersøgelsen kan laves på mange måder, men en relativt enkel metode er at se på, om anmeldelserne indeholder indirekte angivelser af litteratur. I det omfang dette er tilfældet, kan man opdele værkerne i bibliografien i forskellige typer og dermed få kvantitative data, der kan sammenlignes. I denne sammenhæng opereres med fem typer litteratur:

- 1) Den første er andre **ordbøger** end den anmeldte, idet ordbøger indgår som en naturlig del af ordbogsanmeldelser, herunder ordbogssammenligning og tidssammenligning.
- 2) Anmeldelserne indeholder undertiden henvisninger til andre **ordbogsanmeldelser**. I denne undersøgelse inkluderer dette anmeldelser, offentliggjort i videnskabelige og ikke-videnskabelige publikationer, og uanset medium kan anmeldelsen være mere eller mindre videnskabelig.
- 3) LexicoNordica giver forfatterne af de anmeldte ordbøger mulighed for at svare på anmeldernes kritik, og nogle anmeldere henviser til disse **svær** i deres anmeldelser.
- 4) **Leksikografisk litteratur**, der omfatter metaleksikografisk litteratur i form af videnskabelige artikler og bøger, både monografier og redigerede værker, er med til at underbygge den videnskabelige tilgang.
- 5) Afhængigt af den anmeldte ordbog kan anmelderen have behov for at henvise til **ikke-leksikografisk litteratur**, og dette kan være lingvistiske værker og faglitteratur af forskellig art.

Det første nummer af LexicoNordica indeholder 8 recensioner af ordbøger. Tabel 1 viser resultatet af undersøgelsen af recensionerne.

TABEL 1. Bibliografi i anmeldelser opdelt i litteraturtyper;
LexicoNordica 1–1994

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	6	0	0	1	0
2.	4	0	0	2	0
3.	0	0	0	3	0
4.	4	0	0	0	0
5.	0	0	0	0	0
6.	10	0	0	0	0
7.	0	0	0	0	0
8.	5	0	0	2	0
I alt	29	0	0	8	0

Tre ting falder umiddelbart i øjnene, når man ser ovenstående sammenfatning. For det første indeholder anmeldelserne et forholdsvis stort antal henvisninger til ordbøger, i alt 29. Dernæst indeholder 4 anmeldelser ingen indirekte henvisninger til leksikografisk litteratur. Og endelig indeholder ingen af anmeldelserne henvisninger til ikke-leksikografisk litteratur. Hvis man anvender målestokken i afsnit 3, må man konstatere, at halvdelen af anmeldelserne i LexicoNordica 1 falder uden for kategorien videnskabelige anmeldelser.

TABEL 2. Bibliografi i anmeldelser opdelt i litteraturtyper;
LexicoNordica 2–1995.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	0	0	0	0	0
2.	6	1	0	6	4
3.	2	0	0	0	3
4.	0	0	0	0	0
5.	6	0	0	0	1
6.	5	0	0	1	1
7.	12	3	0	1	0
8.	0	0	0	0	0
9.	2	0	0	0	1
10.	5	0	0	0	1
11.	0	0	0	0	0
12.	0	0	0	0	1
13.	0	0	0	0	0
14.	5	0	0	3	5
I alt	43	4	0	11	17

Tre af resultaterne vist i Tabel 2 er påfaldende. 5 anmeldelser indeholder ingen litteraturangivelser, dvs. 1/3 er uvidenskabelige ifølge den i afsnit 3 fastlagte målestok. For det andet indeholder 4 anmeldelser indirekte henvisninger til leksikografisk litteratur, dvs. 2/3 af anmeldelserne inddrager ikke leksikografisk litteratur i deres analyse, fortolkning og bedømmelse. Dernæst henviser 8 anmeldelser til andre ordbøger end den anmeldte, og dermed undlader 6 anmeldelser en ordbogs- eller tidssammenligning. Til forskel fra anmeldelserne i Tabel 1 indeholder 2 af anmeldelserne indirekte henvisninger til anmeldelser, hvilket viser, at anmeldelserne allerede på dette tidspunkt havde en vis indflydelse.

TABEL 3. Bibliografi i anmeldelser opdelt i litteraturtyper;
LexicoNordica 13–2006.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikkeleksikogr. litteratur
1.	4	2	2	6	0
2.	3	5	0	5	0
3.	0	2	0	1	0
4.	5	0	0	0	0
5.	0	1	0	2	2
6.	8	2	0	14	3
7.	0	2	0	2	0
8.	5	0	1	1	8
9.	8	0	0	0	1
I alt	33	14	3	31	14

Den væsentligste forskel på anmeldelserne i LexicoNordica 1 og 2 på den ene side, og LexicoNordica 13 på den anden side, er, at de i nr. 13 indeholder indirekte henvisninger til både anmeldelser (6 ud af 9) og svar på anmeldelser (2 ud af 9). Desuden er der 14 angivelser af ikkeleksikografiske værker, fordelt på 4 anmeldelser ud af 9. Det er også værd at bemærke, at 7 anmeldelser indeholder henvisninger til leksikografisk litteratur. Anmeldelserne i LexicoNordica 13 er mere videnskabelige end anmeldelserne i LexicoNordica 1 og 2, målt efter målestokken i afsnit 3.

TABEL 4. Bibliografi i anmeldelser opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 14–2007.

An-meldelse	1. Ord-bøger	2. An-meldelser	3. Svar på anm.	4. Leksiko-grafisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	1	0	0	0	1
2.	5	0	0	0	3
3.	13	3	0	0	0
4.	0	0	0	0	0
5.	12	2	0	1	10
6.	12	0	0	0	1
7.	10	3	0	2	5
8.	19	11	2	14	13
9.	1	2	0	3	1
10.	4	4	0	1	1
I alt	77	25	2	21	35

Tabel 4 viser, at der overordnet er sket en opgradering af det generelle niveau for anmeldelserne. 5 anmeldelser indeholder indirekte henvisninger til leksikografisk litteratur, og 8 anmeldelser indeholder indirekte henvisninger til ikke-leksikografisk litteratur. Målt med målestokken i afsnit 3 er anmeldelserne mere videnskabelige end dem, der er undersøgt i både Tabel 1, 2 og 3. Der er dog stor forskel på, hvor mange litteraturangivelser, der er i de såkaldte videnskabelige anmeldelser. For eksempel indeholder anmeldelse nr. 1 i alt 2 angivelser i sin litteraturliste, mens litteraturlisten i anmeldelse nr. 8 indeholder 14 leksikografiske værker og 13 ikke-leksikografiske værker. En anden interessant ting er, at 6 anmeldelser indeholder indirekte henvisninger til andre anmeldelser, i alt 25. Dette viser, at den videnskabelige anmelder generelt finder andre anmeldelser relevante for sit anmelderi.

5. Er svarene på anmeldelserne videnskabelige?

Hvis anmeldelserne er videnskabeligt funderede, kan man så kræve eller forvente, at svarene på anmeldelserne også er videnskabeligt funderede? Som udgangspunkt bør man kunne forvente, at svarene på videnskabelige anmeldelser, offentliggjort i videnskabelige tidsskrifter, er videnskabelige. Dette må være et generelt krav til det, som publiceres i videnskabelige tidsskrifter. Fastholdes dette udgangspunkt, må man som minimum kunne kræve, at svarene indeholder betragtninger, der er mere dybtgående end dagligdags erkendelse, at svarene forholder sig til de i

anmeldelsen præsenterede teoretiske og metodiske grundlag, og at evt. nyt teoretisk eller fagligt grundlag introduceres i argumentationen. Lige som anmelderen bør den anmeldte i sit svar henvide til teoretisk-metodiske forudsætninger til støtte for sine argumenter, samt forskningsresultater, der går imod anmelderens indvendinger, eller som godtgør, at anmelderen tager fejl, har overset noget etc. Hvis læserne af videnskabelige tidsskrifter kan stille krav til anmelderen og anmeldelsens indhold, må læserne kunne stille tilsvarende krav til de anmeldte forfattere, der besvarer kritikken.

Er svarene på anmeldelser i LexicoNordica så videnskabelige? Man kan få et foreløbigt svar på dette spørgsmål ved at lave en tilsvarende undersøgelse af indirekte angivelser som den, der blev lavet af anmeldelserne ovenfor. LexicoNordica 1 indeholder ingen svar på ordbogsanmeldelser, men allerede i LexicoNordica 2 optræder de første svar, og Tabel 5 sammenfatter resultatet af undersøgelsen.

TABEL 5. Bibliografi i svar opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 2–1995.

Svar på anm.	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	1	0	0	0	1
2.	0	0	0	0	0
3.	0	0	0	0	0
I alt	1	0	0	0	1

Ved en første betragtning kan man se, at 2/3 af svarene på anmeldelser ikke er videnskabeligt funderede, idet 2 af anmeldelserne ikke har bibliografier med videnskabelige litteraturangivelser. Det ene værk, der henvises til, er ikke-leksikografisk.

LexicoNordica 14 indeholder ingen svar på ordbogsanmeldelser, men det foregående nummer indeholder 3 svar. Tabel 6 viser til sammenligning resultatet af den tilsvarende undersøgelse af svarene i LexicoNordica 13.

TABEL 6. Bibliografi i svar opdelt i litteraturtyper;
LexicoNordica 13–2006.

Svar på anm.	1. Ord- bøger	2. An- meldelser	3. Svar på anm.	4. Leksiko- grafisk litteratur	5. Ikke- leksikogr. litteratur
1.	6	4	3	0	0
2.	0	0	0	1	0
3.	0	0	0	0	0
I alt	6	4	3	1	0

I lighed med anmeldelserne viser disse tal, at svarene er blevet mere videnskabelige i løbet af årene. De anmeldte forfattere, der har taget til genmæle, angiver tilsammen 1 leksikografisk værk i bibliografierne, mens svar nr. 3 ikke indeholder referencer til litteratur. På baggrund af Tabel 5 og 6 må man slutte, at svarene ikke er helt så videnskabelige som anmeldelserne, men at der er sket en stigning i svarenes generelle, videnskabelige niveau over tid. Det er imidlertid interessant at se, at både anmeldelser og svar undertiden indeholder ordbogsanmeldelser og svar på anmeldelser i deres bibliografier.

Der kan være flere grunde til, at svarene ikke opererer med det samme høje niveau for erkendelsesgrundlag som anmeldelserne. Én mulighed er, at de anmeldte forfattere ikke befinder sig på samme videnskabelige niveau som anmelderne, for ikke alle ordbogsforfattere er ansat som forskere ved universiteter eller andre forskningsinstitutioner. En anden grund kunne være, at de anmeldte forfattere har haft en meget kort svarfrist. Anmeldelserne indløber ofte til redaktionen kort tid før deadline, og hvis de anmeldte forfattere skal nå at svare inden deadline udløber, sætter det dem under et betydeligt pres.

Selv om forfatterne af de anmeldte værker kan tage til genmæle, er der dog nogle faktorer, der skal tages hensyn til. For det første er det et tilbud til de anmeldte forfattere, og ikke et ultimativt krav, at de kan få deres svar med i samme nummer som anmeldelsen. For det andet udgives de færreste ordbøger – måske med undtagelse af elektroniske ordbøger – i nye og reviderede udgaver med en sådan frekvens, at den anmeldtes svar ikke kan vente. For det tredje bør det kunne bidrage til, at der bliver produceret bedre ordbøger, hvis anmelderne og de anmeldte diskuterer ud fra de samme præmisser, hvilket kan forudsætte, at man har behov for tid til at sætte sig ind i nyt stof. I denne forbindelse er det interessant, at LexicoNordicas redaktion har besluttet, at man fra 2007 ikke længere vil give de anmeldte mulighed for at få deres svar med i

samme nummer som anmeldelsen, men tidligst i det efterfølgende nummer. Tiden vil så vise, om det ændrer ved billedet præsenteret i Tabel 6.

6. Direkte litteraturangivelers betydning for anmeldelser og svar

Undersøgelsen af indirekte angivelser om litteratur i anmeldelserne og svarene giver kun et fingerpeg om disses videnskabelighed. En nærmere analyse af direkte litteraturangivelser kan være med til at give et klarere billede af den generelle tilstand. En væsentlig årsag hertil er, at referencer til især videnskabelig litteratur kan bidrage til, at anmelderen og den anmeldte præsenterer præcise og klart formulerede udsagn. De to parter behøver ikke at være tilhængere af den samme referenceramme, men anmeldelsens teoretiske fundament skal forstås af den anmeldte (og andre interessenter), hvis kommunikationen skal resultere i bedre ordbøger og bidrage til udviklingen af leksikografiske principper.

En kvantitativ undersøgelse af direkte angivelser kan be- eller afkræfte det første indtryk af anmeldelsernes ”videnskabelighed”. Undersøgelsen er baseret på de samme typer litteratur som undersøgelsen af indirekte angivelser for at muliggøre en sammenligning. Der er dog nogle generelle faktorer, der influerer på resultatet. For det første henviser anmelderne direkte til den eller de anmeldte ordbøger selv, og disse indgår ikke i tallene. For det andet henvises der i nogle anmeldelser mere end én gang direkte til samme ordbog, anmeldelse, svar, leksikografiske eller ikke-leksikografiske værk, og alle angivelserne indgår i tallene. Tabel 7 viser resultatet af undersøgelsen af 8 recensioner i LexicoNordica 1.

TABEL 7. Direkte angivelser i anmeldelser opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 1–1994.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	5	0	0	2	0
2.	4	0	0	1	0
3.	0	0	0	1	0
4.	9	0	0	0	0
5.	0	0	0	0	0
6.	11	0	0	0	1
7.	3	0	0	0	0
8.	14	0	0	4	0
I alt	46	0	0	8	1

Tabel 7 viser et billede, der stemmer meget godt overens med resultaterne i Tabel 1. Anmeldelserne indeholder et relativt stort antal direkte henvisninger til ordbøger, og det samlede antal direkte henvisninger til leksikografisk litteratur er det samme som antallet af indirekte angivelser af leksikografisk litteratur. Den eneste væsentlige forskel mellem Tabel 1 og Tabel 7 er den direkte angivelse af ikke-leksikografiske værker, idet disse ikke er anført i anmeldelsernes litteraturlister. I denne henseende trækker anmeldelse nr. 6 ned i det samlede indtryk af anmeldelsernes videnskabelighed. Herudover adskiller anmeldelse nr. 7 sig fra de øvrige ved at være den eneste, der indeholder direkte litteraturhenvisninger i teksten uden at have en litteraturliste. Anmeldelsen angår 3 ordbøger, og disse sammenlignes med hinanden, men derudover anføres tre direkte henvisninger til andre ordbøger. Som nævnt i afsnit 3 tangerer dette det ikke-videnskabelige.

Det er dog ikke alt, man kan læse ud af tallene i Tabel 7. Anmeldelse nr. 8, Varantola (1994), indeholder 2 direkte litteraturangivelser, der ikke findes i litteraturlisten. Den ene er henvisningen til et (leksikografisk?) værk, der kun anføres ved forfatterens efternavn (Béjoint), og det andet er en henvisning til en anden ordbog end den anmeldte, og denne anføres kun ved ordbogens forkortede navn (COBUILD). Disse ikke-videnskabelige træk påvirker det samlede billede negativt. Tabel 8 viser resultaterne af undersøgelsen af direkte litteraturangivelser i de 14 recensioner i LexicoNordica 2.

TABEL 8. Direkte angivelser i anmeldelser opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 2–1995.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	1	0	0	0	0
2.	11	0	0	7	4
3.	3	0	0	0	2
4.	0	0	0	0	0
5.	9	0	0	0	2
6.	11	0	0	1	0
7.	23	5	0	2	0
8.	0	0	0	0	0
9.	1	0	0	0	0
10.	5	0	0	0	6
11.	6	1	0	0	1
12.	9	0	0	1	1
13.	9	0	0	0	0
14.	47	0	0	6	5
I alt	135	6	0	17	21

Tallene i Tabel 8 giver anledning til følgende kommentarer. For det første indeholder 2 anmeldelser ingen direkte henvisninger, og 3 anmeldelser har kun direkte henvisninger til ordbøger. For det andet har anmeldelse nr. 11 direkte henvisninger til 6 ordbøger, 1 anmeldelse og 1 ikke-leksikografisk værk, selv om den ikke har nogen bibliografi. For det tredje henviser anmeldelse nr. 1 eksplicit til 1 ordbog uden at have en bibliografi. For det fjerde har 5 anmeldelser ingen henvisninger til leksikografisk litteratur, og 7 har ingen henvisninger til ikke-leksikografisk litteratur. Går man bag om tallene, opdager man endvidere, at anmeldelse nr. 12 henviser til 9 ordbøger og 1 leksikografisk værk, som ikke er medtaget i litteraturfortegnelsen. Sammenfattende må man konkludere, at anmeldelserne i LexicoNordica 2 har påfaldende få videnskabelige træk, hvilket stemmer overens med resultaterne i Tabel 2. Tabel 9 viser resultatet af den tilsvarende undersøgelse af recensioner i LexicoNordica 13.

TABEL 9. Direkte angivelser i anmeldelser opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 13–2006.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	10	5	13	7	1
2.	15	9	0	7	3
3.	6	2	0	2	0
4.	7	0	0	2	1
5.	1	2	0	2	2
6.	22	4	0	12	5
7.	7	3	0	4	4
8.	14	0	1	1	10
9.	11	0	0	0	1
I alt	93	25	14	37	27

I lighed med Tabel 3 viser Tabel 9, at anmeldelserne er mere videnskabelige i LexicoNordica 13 end i LexicoNordica 1 og 2. Den væsentligste forskel på anmeldelserne i de tre numre er det relativt store antal direkte henvisninger til andre anmeldelser og svar på anmeldelser i LexicoNordica 13, men det skal dog bemærkes, at de direkte henvisninger til svar kun findes i 2 ud af de 9 anmeldelser. Dette understøtter igen indtrykket af, at anmeldelser og svar på anmeldelser har betydning for leksikografiens videnskabelige udvikling.

Tallene ovenfor viser dog en uoverensstemmelse med tallene i Tabel 3, idet anmeldelse nr. 1, 2, 4 og 7 indeholder direkte henvisninger til

ikke-leksikografisk litteratur, uden at angive denne i deres litteraturlister. Anmeldelse nr. 5 indeholder 2 direkte henvisninger til leksikografisk litteratur, der ikke findes i bibliografien. Disse ting spiller negativt ind i det samlede billede af anmeldelsernes videnskabelighed. Bag tallene gemmer der sig endnu et negativt element. Anmeldelse nr. 3 indeholder direkte henvisninger til 6 ordbøger, hvoraf 4 ikke findes i litteraturlisten; og anmeldelse nr. 7 henviser eksplicit til 7 ordbøger, hvoraf kun 3 er medtaget i bibliografien. Det første positive indtryk af resultaterne i Tabel 9 skæmmes af den ikke-videnskabelige udformning af flere af anmeldelserne. Tabel 10 viser resultaterne af undersøgelsen af direkte litteraturangivelser i recensionerne i LexicoNordica 14.

TABEL 10. Direkte angivelser i anmeldelser opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 14–2007.

Anmeldelse	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	4. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	10	0	0	0	4
2.	5	0	0	0	4
3.	12	3	0	0	1
4.	1	0	0	0	0
5.	21	4	0	3	13
6.	17	2	0	0	1
7.	74	8	0	4	12
8.	33	3	2	21	18
9.	3	3	0	2	1
10.	6	5	0	1	1
I alt	182	28	2	31	55

Tallene i Tabel 10 understøtter den foreløbige konklusion, der blev draget på baggrund af Tabel 4, nemlig at anmeldelserne er blevet mere videnskabelige over tid. Der er et større antal direkte henvisninger til ordbøger, leksikografiske værker og ikke-leksikografiske værker. Antallet af direkte henvisninger til anmeldelser og svar på anmeldelser er stort set uændret. Anmeldelse nr. 1 trækker dog ned i det samlede billede, idet 3 af de 4 ikke-leksikografiske tekster, der eksplicit henvises til i teksten, ikke findes i bibliografien.

Tabel 10 adskiller sig fra Tabel 7 på to væsentlige punkter. For det første er der relativt mange direkte henvisninger til anmeldelser i LexicoNordica 14, mens der ingen er i LexicoNordica 1. Det skal dog bemærkes, at stort set alle de anmeldelser, der henvises til i LexicoNordica 14, er anmeldelser, der er publiceret i netop LexicoNordica. For det an-

det er der 2 eksplicitte henvisninger til svar på anmeldelser i modsætning til LexicoNordica 1.

På lignende måde kan man se nærmere på svarene. Det er som sagt et kendetegn ved videnskabelige tekster, at de indeholder eksplicitte henvisninger til kildemateriale, og derfor vil en undersøgelse af, om, og i givet fald hvor mange, direkte henvisninger, der findes, være med til at gøre billedet mere skarpt. I denne forbindelse skal bemærkes, at svarene indeholder direkte henvisninger til de anmeldte værker, og disse medtages ikke. Andre værker nævnes undertiden, men medtages kun, når de fungerer som rigtige litteraturhenvisninger, ikke når der henvises til værkerne i deres egenskab af opslagsord i den anmeldte ordbog og andre opslagsbøger. Henvisninger til selve anmeldelserne medtages i det omfang, de angives i form af eller i væsentligt samme form som kildehenvisninger. Tabel 11 viser resultatet af undersøgelsen af direkte angivelser i de 3 svar i LexicoNordica 2.

TABEL 11. Direkte angivelser i svar opdelt i litteraturtyper; LexicoNordica 2–1995.

Svar på anm.	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikogr. litteratur
1.	2	1	0	0	2
2.	1	1	0	0	0
3.	3	0	0	0	0
I alt	6	2	0	0	2

Tabel 11 adskiller sig fra Tabel 5 på flere punkter. For det første indeholder svarene flere henvisninger til ordbøger (6 i modsætning til 1). Desuden indeholder 2 svar direkte henvisninger til anmeldelserne af de anmeldtes ordbøger, uden at disse forekommer i en litteraturliste. Hvis man undersøger svarene nærmere, vil man i svar nr. 1 kunne se, at 2 af de eksplicit nævnte ordbøger og 1 af de nævnte ikke-leksikografiske værker ikke angives i litteraturlisten. Samlet giver dette et ikke særligt videnskabeligt indtryk af svarene. Tabel 12 viser resultaterne af undersøgelsen af svarene i LexicoNordica 13.

TABEL 12. Direkte angivelser i svar opdelt i litteraturtyper;
LexicoNordica 13–2006

Svar på anm.	1. Ordbøger	2. Anmeldelser	3. Svar på anm.	4. Leksikografisk litteratur	5. Ikke-leksikografisk litteratur
1.	9	4	7	1	0
2.	8	0	0	1	0
3.	0	0	0	0	7
I alt	17	4	7	2	7

Resultaterne i Tabel 12 stemmer overens med resultaterne i Tabel 6. De viser, at der er sket en vis videnskabeliggørelse af svarene i løbet af årene. Samtidig matcher de anmeldelserne: mere videnskabeligt funderede tekster. Der er dog én iøjnefaldende forskel mellem Tabel 12 og Tabel 6. Svar nr. 3 indeholder 7 direkte litteraturangivelser, men ingen litteraturliste. Dette påvirker det generelle billede i negativ retning. I LexicoNordica 13 er der en markant tendens til at inddrage anmeldelser og svar på anmeldelser, og dette vidner igen om disses indflydelse på den leksikografiske videnskabs udvikling.

Et stort antal henvisninger til videnskabelig litteratur er dog ikke et kvalitetstræk i sig selv. Dette skyldes, at direkte og indirekte angivelser kan bruges i forsøget på at give læseren et indtryk af, at den pågældende tekst er videnskabelig, uden at den reelt er det. Ikke desto mindre giver antallet af litteraturhenvisninger et fingerpeg om teksternes grad af videnskabelighed. Hvis forfatteren bruger henvisningerne til at bygge sin argumentation op eller sætte noget i perspektiv, er det fuldt legitimt (hvis ikke påkrævet) at henvise til ordbøger og videnskabelig litteratur. For at få en mere pålidelig vurdering af teksternes videnskabelighed kan man se nærmere på selve indholdet i anmeldelserne og svarene.

7. Samspelet mellem anmeldelser og svar

En god og saglig diskussion er altid befordrende for den videnskabelige udvikling inden for den pågældende disciplin. Diskussionens grad af videnskabelighed kan ikke kun bedømmes på baggrund af en kvantitativ undersøgelse af litteraturhenvisninger, men bør suppleres af en undersøgelse af mere kvalitativ art, en slags indholdsanalyse. Man vil for eksempel kunne finde ud af, om anmeldelse og svar hænger godt eller dårligt sammen, og eventuelt hvorfor dette er tilfældet. En nærmere undersøgelse af indholdet af svarene i LexicoNordica 2 og 13 og de tilhørende

anmeldelser kan være med til at belyse graden af videnskabelighed, blandt andet ved at se på samspillet mellem anmeldelse og svar. Der er ikke tale om en dybtgående diskursanalyse, men for hvert par fremhæves elementer, der har betydning for bedømmelsen af deres ”videnskabelighed”.

De fleste mennesker er vant til at få deres arbejdspræstationer bedømt, fx ved den årlige medarbejdersamtale. Når man udgiver en ordbog, har man ydet en arbejdspræstation, og det vil være naturligt, at denne bedømmes. Som nævnt i afsnit 3 kan man skelne mellem både videnskabelige og ikke-videnskabelige anmeldelser, men uanset hvilken type der er tale om, så bør ordbogsforfatteren – og for den sags skyld andre, ikke mindst anmelderen – lægge sig Friedrich Nietzsches ord på sinde: ”Never ignore, never refuse to see, what may be thought against your thought” (Dunleavy 2003:134). Med Nietzsches ord in mente er det tid at se nærmere på forholdet mellem anmeldelser og svar.

7.1. Svarene i *LexicoNordica* 2–1995

Det første svar er Dollerup/Nielsen (1995), som er svar nr. 1 i Tabel 5 og 11. Svaret er en reaktion på anmeldelsen af deres ordbog i samme nummer, Bergenholtz (1995), anmeldelse nr. 2 i Tabel 2 og 8. Som det fremgår af Tabel 2 og 8, opfylder anmeldelsen kravene til en videnskabelig anmeldelse ved bl.a. at indeholde 17 indirekte og 22 direkte litteraturhenvisninger. Anmeldelsen berører ordbogens byggede og datatyper, især grammatik med vægt på morfologi, og hvorvidt disse data opfylder brugernes behov i forskellige situationer. Dollerup/Nielsen (1995) tager eksplicit stilling til konkrete kritikpunkter, der er fremført i anmeldelsen vedrørende grammatik og brugerbehov, og er på direkte bølgelængde med anmelderen. Bortset fra en beskrivelse af baggrunden for ordbogen forholder de anmeldte sig til anmeldelsens punkter, selv om det af Tabel 5 og 11 fremgår, at de ikke er lige så flittige til at henvise til litteratur i deres argumentation. Selv om de ikke altid er enige med anmelderen, så er Dollerup/Nielsen (1995:157) fuldt bevidst om deres rolle i den videnskabelige diskussion:

Måske kan nogen mene, at der er skudt spurve med kanoner, men vi håber hans kommentarer – og vores forklaringer – kan bidrage til ’metaleksikografien’.

Det næste svar er nr. 2 i Tabel 5 og 11, Pietarinen (1995), som er svar på anmeldelse nr. 8 i Tabel 2 og 8, Mattsson (1995). Tallene viser, at denne

anmeldelse ikke opfylder kravene til videnskabelige anmeldelser. Den indeholder ingen indirekte litteraturangivelser, og ud over eksplicite henvisninger til den anmeldte ordbog, er der heller ingen direkte angivelser. Mattsson (1995) fokuserer på ordbogens lemmaliste med finske termer og definitioner, indeks på de øvrige sprog, lemmaselektion med hovedvægten på (forældede) svenske termer og termer på de øvrige sprog. Som det fremgår af Tabel 5 og 11, indeholder Pietarinen (1995) ingen indirekte litteraturangivelser, og af direkte angivelser er der primært henvist til den anmeldte ordbog selv og anmeldelsen. I modsætning til det første par befinder både anmeldelsen og svaret i dette andet par sig på det ikke-videnskabelige niveau. Indledningsvis forholder Pietarinen (1995:219) sig generelt til anmeldelsens kritik ved at sige: ”Jag medger gärna, att merparten av Mattssons ställvis bitande kritik är motiverad”. Efterfølgende forholder den anmeldte sig direkte til konkrete kritikpunkter, især den manglende selektion af nye termer, uensigtsmæssige definitioner, kritikken af de forældede angivelser i den svenske del af ordbogen samt forskellen i lemmatal på de otte sprog. Anmelderen og den anmeldte er således på samme bølgelængde i diskursen, og den anmeldte forholder sig på en fagligt forsvarlig måde til konkrete kritikpunkter, uanset om han er enig eller uenig med anmelderen. Det gode samspil mellem anmeldelsen og svaret illustreres også af svarets afsluttende bemærkning: ”Trots dessa anmärkningar är Mattssons kritik på det hela taget väl grundad och till stor nytta för det fortsatta arbetet” (Pietarinen 1995:220).

Det tredje og sidste svar er Rudman (1995), der er en reaktion på to anmeldelser i *LexicoNordica* 1, Olofsson (1994a og 1994b), som er anmeldelse nr. 6 og nr. 7 i Tabel 1 og 7. Som det fremgår af kommentarerne til Tabel 7, er anmeldelserne ikke videnskabeligt funderede. Tabel 5 og 11 viser, at svaret heller ikke er videnskabeligt funderet, så de to tekster befinder sig på samme niveau. Det er ikke nødvendigt at komme ind på, hvad anmeldelserne fokuserer på, idet svaret kun forholder sig meget overfladisk til to kritikpunkter: At ordbøgerne har skiftet navn (forlags-skift), og antallet af lemmata. Derudover forholder svaret sig ikke til nogen af de punkter, der tages op i anmeldelserne. Dette er med til at bekræfte det videnskabeligt negative indtryk, man får af de kvantitative undersøgelser nævnt ovenfor, især fordi den anmeldte reelt ikke forholder sig til de kritikpunkter, der rejses i anmeldelserne. Afslutningsvis peger svaret på et etisk problem, nemlig anmelderens tilknytning til konkurrerende ordbøger. Her introduceres et vigtigt aspekt af ordbogs-anmeldelse, nemlig det som i Nielsen (2003:42) kaldes neutralitetsforudsætningen:

Neutralitetsforudsætningen indebærer endvidere, at anmelderens personlige forhold til den anmeldte ordbog, forfatteren og forlaget ikke må have indvirkning på, om bedømmelsen af enkelte aspekter eller ordbogen i sin helhed er (overdrevent) positiv eller (overdrevent) negativ. Sammenfattende kan man sige, at det bør være enhver ordbogsanmelders pligt at give en fair, og gerne fyldestgørende, beskrivelse og bedømmelse af den pågældende ordbog.

Der er ingen tvivl om, at dette aspekt skal tages alvorligt. Dette betyder endvidere, at man kun bør introducere det i et svar på en anmeldelse, hvis man underbygger sin påstand og derved godtgør, at der er sket brud på neutralitetsforudsætningen. Rudman (1995) godtgør ikke sin påstand. Da dette punkt nu er bragt på bane, har LexicoNordicas redaktion ladet anmelderen afgive replik, Olofsson (1995). Heri tages der direkte stilling til problemet, som i den konkrete situation afvises, og Olofsson (1995:345) afslutter med en kommentar, alle anmeldere, anmeldte ordbogsforfattere og forlag kunne have glæde af at læse:

För övrigt anser jag att ordboksförlagen bör vara tacksamma för den gratiskonsultation som det innebär att få produkterna recenserade i en vetenskaplig tidskrift. Om en recension sedan leder till att förlaget gör obehagliga upptäckter, är det inte den mest konstruktiva åtgärden att försöka misstänkliggöra recensenten. Att avrätta budbäraren är ingen lösning på de problem han berättar om.

Man må slå fast, at anmelderen og den anmeldte ikke er på bølglængde. Man får det indtryk, at den anmeldte reelt ikke ønsker at forholde sig til den fremførte kritik (i hvert fald ikke offentligt), og så er den diskussion ikke længere. Anmeldelsen bidrager muligvis til den videnskabelige udvikling af leksikografien, men det gør svaret ikke.

7.2. Svarene i LexicoNordica 13–2006

Alle anmeldelser og svar i denne del af sammenligningen er offentliggjort i det samme nummer. Det første svar er Lorentzen/Trap-Jensen (2006), svar nr. 1 i Tabel 6 og 12, der er en kommentar til Bergenholtz/Vrang (2006). Anmeldelsen er nr. 1 i Tabel 3 og 9 og tilhører med sine 14 indirekte og 36 direkte litteraturangivelser kategorien videnskabelige anmeldelser. Anmelderne fokuserer på ordbogsfunktioner, især reception, produktion og dokumentation, målgrupper, lemmabestand og data, herunder forklaringer, grammatik, synonymer og antonymer. Svaret tilhører samme kategori som anmeldelsen: den videnskabelige. Lo-

rentzen/Trap-Jensen (2006) forholder sig eksplicit til de rejste kritikpunkter og gør det klart, hvorvidt de er enige eller uenige med anmelderne. Selv det teoretiske grundlag tages under behandling: ”Heller ikke i den aktuelle anmeldelse snydes læseren for Bergenholtz/Vrangs yndlingsdisciplin: det typologiske skoleridt” (Lorentzen/Trap-Jensen 2006: 200). Det er klart, at anmelderne og de anmeldte er på bølgelængde, og der er tale om en saglig diskussion, der er præget af, at parterne ikke altid er enige. Argumentationen i både anmeldelse og svar er videnskabeligt funderet med bl.a. henvisninger til anmeldelser og anden litteratur, der bruges til at underbygge argumentationen.

Jónsson (2006), svar nr. 2 i Tabel 6 og 12, er en reaktion på kritikken i Hallsteinsdóttir (2006), der er nr. 2 i Tabel 3 og 9. Anmeldelsen er en videnskabelig anmeldelse, idet den bl.a. indeholder 13 indirekte litteraturangivelser og 34 direkte angivelser. Hallsteinsdóttir (2006:209–210) gør opmærksom på, at anmeldelsen er en teoretisk-metodisk diskussion, der kategoriserer ordbogen som en produktionsordbog. Fokus for ordbogens trykte udgave er på byggede, lemmaliste (antal og ordklasser), datatyper, især grammatik, liste over ordforbindelser, inkl. selektion, fraseologismer og orddannelser. I forbindelse med udgaven på cd-rom fokuserer Hallsteinsdóttir (2006:222–226) på søgning og funktionaliteter. Som det fremgår af Tabel 6 og 12, hører svaret til i samme kategori, dvs. den videnskabelige, omend i den lettere ende af spektret sammenlignet med anmeldelsen. Det fremgår med det samme af svaret, at anmelderen og den anmeldte er på bølgelængde. Jónsson (2006:229) angiver eksplicit, at svaret anlægger et primært teoretisk perspektiv. Ordbogsforfatteren fokuserer på ordbogens teoretisk-metodiske forudsætninger, og han forholder sig direkte til de enkelte kritikpunkter med særligt henblik på den anmeldte ordbog som produktionsordbog. Selv om anmelderen og den anmeldte ikke altid er enige, er der tale om en saglig diskussion, hvor begge parter benytter sig af litteraturhenvisninger til at understøtte deres argumentation.

Det sidste sæt tekster består af Stefánsson (2006), svar nr. 3 i Tabel 6 og 12, som indeholder forfatterens kommentarer til anmeldelsen af hans ordbog i Pálfi/Lindholm (2006). Som det fremgår af nr. 8 i Tabel 3 og 9, er der tale om en videnskabelig anmeldelse, idet den bl.a. har 15 indirekte og 26 direkte litteraturangivelser. Pálfi/Lindholm fokuserer i deres anmeldelse på ordbogens layout, illustrationer, indholdet af for- og bagtekst, lemmalisten, herunder lemmabestand, ordbogsfunktioner og -strukturer. Tabel 6 og 12 viser, at svaret på anmeldelsen tilhører kategorien ikke-videnskabelige tekster. Anmeldelse og svar befinder sig dermed ikke på samme niveau. Stefánsson (2006) tager dog fat på de oven-

for nævnte kritikpunkter, men argumentationen bærer generelt præg af, at anmelderne og den anmeldte befinder sig på forskellige erkendelsesniveauer, fx:

Bogen er i øvrigt alle andre steder, den har været omtalt, blevet overdådigt modtaget, i en række avis- og tidsskriftn anmeldelser. Jeg er blevet interviewet til flere dagblade og i bl.a. DR og SKY Radio. (Stefánsson 2006:341)

Da ordbogsforfatteren ikke angiver, hvilke tidsskrifter der har anmeldt ordbogen, må man slutte, at der er tale om ikke-videnskabelige tidsskrifter, og hverken DR (Danmarks Radio) eller SKY Radio er kendt for deres videnskabelige udsendelser, i hvert fald ikke vedrørende leksikografien, dens genstandsområde, teorier og metoder. Stefánsson (2006:342) forstærker indtrykket med følgende udsagn:

En anmelder – i tidsskriftet *Religion* – havde forsøgsvis ladet sin søn i 6. klasse læse i bogen, og sønnen var begejstret og forstod tilsyneladende hvad der stod.

Igen ser man en forskel på erkendelsesniveau: Der er og bør være forskel på, hvordan videnskabelige anmeldere og en elev i folkeskolens 6. klasse bedømmer en ordbog. Og som anført i afsnit 3 er der forskel på det dagligdags og det videnskabelige erkendelsesniveau. Der er ikke noget i vejen for, at man på ét erkendelsesniveau kommer frem til én bedømmelse, mens man på et andet niveau bedømmer ordbogen anderledes. Det skyldes, at anmelderne har forskellige udgangspunkter teoretisk, metodemæssigt, begrebsmæssigt og erfaringsmæssigt, og hvis man ikke er sig dette bevidst, taler man ofte forbi hinanden.

Et andet sted, hvor dialogen mellem anmelderne og den anmeldte går i stykker, er ved forfatterens kommentarer til Pálfi/Lindholms kritik af manglende teoretiske overvejelser om ordbogens funktioner. Stefánsson (2006:343) tager til genmæle med følgende argumentation:

Kritikken af manglen på refleksion over ”ordbogens funktion” og ”ordbogens målgruppe” skyder helt ved siden af. Bogen er et leksikon med ofte ganske lange og essayistisk udformede artikler; nogle artikler rummer sandsynligvis den mest omfattende information og tydning af emnet på dansk, fx en række symbolartikler. Selvfølgelig er der også de ganske korte, faktuelle, ordbogslignende opslagsord. Denne dobbelthed i måden at udforme artiklerne på viser igen et hovedsigte med bogen: Dens hensigt er at beskrive mytologiens univers og dens efterliv i både levende, reflekterende, fortolkende storartikler og at skrive tæt, komprimerende og faktuel.

Dette er ganske givet rigtigt, men det er tydeligt, at den anmeldte forfatter ikke er bekendt med den teoretiske ramme, anmelderne befinder sig inden for (se fx Bergenholtz/Tarp 2005). Hvis den anmeldte forholder sig til en konkret teoretisk vinkel i anmeldelsen, må man forvente, at han eller hun er bekendt med det teoretiske grundlag; ellers er der ingen grund til at inkludere sig på en diskussion. I dette tilfælde må man konkludere, at anmeldelsen bidrager til leksikografiens videnskabelige udvikling, men at svaret ikke formår at gøre dette.

7.3. Man kan udtrykke sig på mange måder

Samspelet mellem anmeldelserne og svarene kommer især til udtryk, når man ser på erkendelsesniveauernes (a)symmetri, og om den anmeldte forholder sig til de rejste kritikpunkter. Ud over teksternes funktion er brugen af direkte litteraturhenvisninger til støtte for argumentationen en vigtig faktor. En yderligere parameter er deltagernes pragmatisk-lingvistiske kompetence, altså om indholdet af deres udsagn bliver realiseret i en i konteksten passende form.

At formulere en konkret kritik i en anmeldelse kan være noget af en balanceakt. Ofte står valget mellem flere potentielle positive eller negative udtryksformer. Et af problemerne er, at videnskabelige anmeldere gerne må give udtryk for en vis autoritet, idet de formodes at besidde relevant ekspertise inden for deres område. Og hvordan gør man bedst det? For eksempel er en direkte, hård, ubarmhjertig, negativ kritik, holdt i skarpe vendinger, måske nok præcis og kan vidne om stor autoritet, men den er ikke i sig selv udtryk for videnskabelighed. En mild, elegant, indirekte formuleret negativ kritik, der er viklet ind i fløjlsbløde ord, kan udmærket være glimrende prosa, men er ikke i sig selv udtryk for videnskabelighed. Den rigtige løsning i hvert enkelt tilfælde ligger et eller andet sted mellem de to modpoler. Det er under alle omstændigheder noget, man skal tage stilling til, for hvis anmelderen mener, at noget er godt/rigtigt eller dårligt/forkert, skal dette fremgå af anmeldelsen – i modsat fald kan man blive beskyldt for at give køb på videnskabeligheden.

En gennemlæsning af de udvalgte svar i LexicoNordica viser en vis afstandtagen til nogle anmelderes formuleringer. Svarene i LexicoNordica 2 indikerer, at de anmeldte overvejende er tilfredse med anmeldernes evne til at formidle deres positive og negative kritik. Der er i hvert fald ingen eksplicitte beklagelser over anmeldernes stil, men Pietarinen (1995:219) henviser dog til anmelderens ”bitande kritik”. To ud af tre

svar i LexicoNordica 13 indeholder derimod eksplicit kritik af anmeldernes formuleringer. Lorentzen/Trap-Jensen (2006:207) afslutter deres svar med følgende kommentar:

Til slut vil vi om tonen i Bergenholtz/Vrangs anmeldelse sige at vi håber den har bidraget til læsernes underholdning. Selv foretrækker vi at føre videnskabelige diskussioner i en anden stil.

Og Stefánsson (2006:341) indleder sit svar med følgende bemærkning:

Der er en slags overvidenskabelighed i artiklens begrebsapparat og ofte en unødvendig bedreven, som det ærlig talt ikke har været rart at møde.

Hvorvidt anmeldernes stil og ordvalg er acceptabelt, må læseren selv afgøre i den konkrete situation. Generelt er det vigtigt at udtrykke sin kritik, positiv som negativ, så præcist som muligt, så læseren ikke er i tvivl om, hvad der siges. Hvis kritikken er vagt eller indirekte formulert, kan især den negative kritik føles ”mildere”, men vage eller indirekte udsagn er potentielle usikkerhedsmomenter i diskursen: De kan skabe tvivl, usikkerhed, misforståelse osv. hos læseren. Så længe anmelderen fremfører en objektiv og saglig kritik, er det vigtigt, at han eller hun formulerer den på en sådan måde, at den ikke kan misforstås, ikke skabe tvivl osv. Hvis den anmeldte accepterer udtryk som ”overdådigt modtaget” og ”begejstret”, som må siges at være stærkt positivt ladede udtryk, er der ikke nogen åbenlys grund til at opponere mod brugen af udsagn, der er negativt ladede i en tilsvarende grad, hvis de er udtryk for en faglig relevant og velbegrunnet vurdering samt opfylder relevans- og væsentlighedsforudsætningerne beskrevet i Nielsen (2003: 41).

Det er afgørende, at videnskabelige anmeldelser forholder sig til deres emne på en videnskabeligt acceptabel måde. Skal anmeldelserne bidrage til den leksikografiske videnskabs udvikling, er det nødvendigt at udsagnene er præcise og entydige, uanset om de er positive eller negative. Og er der væsentlige faktuelle kritikpunkter med hensyn til leksikografiske eller faglige aspekter, bør dette fremhæves. Anmelderne må ikke have berøringsangst. Går man efter bolden og ikke efter manden, så må man acceptere saglig og videnskabeligt funderet kritik. Denne bør anmelderen formulere på en sådan måde, at han eller hun selv ville kunne acceptere den, hvis den var rettet mod anmelderen selv.

Uanset hvad man måtte mene om stilniveauet i anmeldelser generelt eller i konkrete eksempler, er det vigtigt at slå én ting fast: Enhver, der

får en dårlig behandling, er i sin gode ret til at protestere. Men det er lige så vigtigt at slå fast, at en dårlig anmeldelse, dvs. en negativ evaluering, ikke nødvendigvis er det samme som en dårlig behandling.

8. Afsluttende bemærkninger

Selv om anmeldelser af ordbøger spiller en betydelig rolle, bliver de nedvurderet i den overordnede forskningsevaluering. Og dette selv om de er peer-reviewed og publiceret i anerkendte, internationale tidsskrifter. Hvis man skal have anmeldelserne til at tælle med i den overordnede forskningsevaluering, er det nødvendigt, at anmeldelserne bliver opfattet som videnskabelige tekster, der bidrager til udviklingen af den leksikografiske forskning. Der er i anmeldelserne generelt for få direkte og indirekte henvisninger til litteratur, som understøtter analyser, fortolkninger og vurderinger. Svarene vurderes til at ligge endnu lavere kvalitetsmæssigt, hvilket kan resultere i et dårligt samspil mellem anmeldelse og svar. Et første skridt på vejen til at højne kvaliteten vil være at gøre anmeldelserne og svarene mere videnskabelige.

En generel videnskabeliggørelse af ordbogsanmeldelserne involverer tre aktører. Anmelderne bør overveje at støtte deres analyse, fortolkning og vurdering på videnskabelig litteratur i større omfang end hidtil. Dette kan ske ved at lade indirekte og direkte litteraturangivelser indgå i anmeldelserne på en sådan måde, at de direkte angivelser er med til at understøtte analyserne, fortolkningerne og vurderingerne. Man kan endda sige, at den videnskabelige anmelder ikke bare har en ret, men også en pligt, til at forfægte sit forskningsmæssige standpunkt og præsentere leksikografiens videnskabelige niveau.

Forfatterne af de anmeldte ordbøger vil kunne drage fordel af de videnskabeligt funderede anmeldelser, når de formulerer deres svar. De vil være i stand til bedre at kommentere de rejste kritikpunkter og sætte sig ind i den teoretiske referenceramme, som anmelderne arbejder inden for. Derved kan de basere deres svar på samme teoretisk-metodiske fundament, medmindre de foretrækker et andet. Under alle omstændigheder giver anmelderne de anmeldte et fingerpeg om, hvad der skal til, for at de to parter befinder sig på samme erkendelsesniveau.

Den tredje aktør er mindst lige så vigtig som de to første. Redaktørerne af LexicoNordica må påtage sig det ansvar, det er, at være redaktører af et videnskabeligt tidsskrift, der har som sit erklærede mål at opretholde en høj videnskabelig kvalitet. Anmeldelserne og svarene herpå bliver bedømt af redaktørerne og redaktionskomitéen, og disse personers

vigtigste opgave er at værne om tidsskriftets objektivitet samt dets videnskabelige og faglige integritet. Således vil man også kunne undgå for stor asymmetri mellem anmelderens og den anmeldtes erkendelsesniveau. I betragtning af, at anmeldelserne og svarene på anmeldelser i *LexicoNordica* ofte fylder mere end de videnskabelige tematiske og ikke-tematiske bidrag, bør man overveje at justere de krav, man stiller til ordbogsanmeldelser og svar.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning 1995: Dansk Grundbog. I: *LexicoNordica* 2, 147–156.
- Bergenholtz, Henning/Frandsen, Finn 1997: At anmelde i *Hermes* – tidsskrift for sprogforskning. I: *Hermes* 19, 169–183.
- Bergenholtz, Henning/Malmgren, Sven-Göran 1995: Förord. I: *LexicoNordica* 2, 1–3.
- Bergenholtz, Henning/Tarp, Sven 2005: Wörterbuchfunktion. I: Irmhild Barz/Henning Bergenholtz/Jarmo Korhonen (Hrsg.): *Schreiben, Verstehen, Übersetzen, Lernen*. Frankfurt am Main: Lang, 11–25.
- Bergenholtz, Henning/Vrang, Vibeke 2006: Den Danske Ordbog: en ordbog for lingvister! I: *LexicoNordica* 13, 185–196.
- Collin, Finn et al. 1995: *Humanistisk videnskabsteori*. København: Danmarks Radio Forlaget.
- Crix, Jonathan 2004: *The Foundations of Research*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dollerup, Cay/Nielsen, Inge Padkær 1995: Svar på Henning Bergenholtz' anmeldelse. I: *LexicoNordica* 2, 157–160.
- Dunleavy, Patrick 2003: *Authoring a PhD. How to Plan, Draft, Write and Finish a Doctoral Thesis or Dissertation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hallsteinsdóttir, Erla 2006: I ordenes store verden. I: *LexicoNordica* 13, 209–228.
- Jónsson, Jón Hilmar 2006: Kommentar til anmeldelsen *I ordenes store verden*. I: *LexicoNordica* 13, 229–236.
- Lorentzen, Henrik/Trap-Jensen, Lars 2006: Den Danske Ordbog: en ordbog for eksperter, godtfolk og almindeligt interesserede. Et svar til Henning Bergenholtz/Vibeke Vrang. I: *LexicoNordica* 13, 197–208.
- Mattsson, Björn-Eric 1995: Dataordbok på åtta språk. I: *LexicoNordica* 2, 211–218.

- Nielsen, Sandro 2003: Anmeldelse af ordbøger. I: *LexicoNordica 10*, 27–44.
- Olofsson, Arne 1994a: Norstedts stora engelsk-svenska ordbok, andra upplagen, Stockholm: Norstedts 1993; Norstedts stora svensk-engelska ordbok, andra upplagen, Stockholm: Norstedts. I: *LexicoNordica 1*, 281–292.
- Olofsson, Arne 1994b: Engelsk ordbok. Engelsk-svensk/svensk-engelsk. Stockholm: Natur och Kultur, 1992; Bengt Oreström, Engelsk ordbok, andra upplagan, Lund: Gustava, 1993; Kerstin Petti & Vincent Petti, Norstedts lilla engelska ordbok, andra upplagan. Stockholm: Norstedts, 1993. I: *LexicoNordica 1*, 293–300.
- Olofsson, Arne 1995: Svar på Eva Rudmans kommentarer. I: *LexicoNordica 2*, 344–345.
- Pálfi, Loránd-Levente/Lindholm, Johnny 2006: Et nyt leksikon om nordisk mytologi. I: *LexicoNordica 13*, 325–339.
- Pietarinen, Ilmari 1995: Svar till Björn-Eric Mattsson. I: *LexicoNordica 2*, 219–220.
- Ripfel, Martha 1989: *Wörterbuchkritik. Ein empirische Analyse von Wörterbuchrezensionen*. Tübingen: Niemeyer.
- Rudman, Eva 1995: Kommentar till Arne Olofssons recensioner av engelska ordböcker. I: *LexicoNordica 2*, 343.
- Stefánsson, Finn 2006: Bemærkninger til Loránd-Levente Pálfi og Johnny Lindholms artikel ”Et nyt leksikon om nordisk mytologi”. I: *LexicoNordica 13*, 341–345.
- Tarp, Sven 2006: *Leksikografien i grænselandet mellem viden og ikke-viden. Generel leksikografisk teori med særlig henblik på lørnerleksikografi*. Århus: Handelshøjskolen i Århus.
- Varantola, Krista 1994: Suomen kielen perussanakirja – Finsk basordbok. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. 1990–1994. I: *LexicoNordica 1*, 309–317.
- Wiegand, Herbert Ernst 1998: *Wörterbuchforschung. Untersuchungen zur Wörterbuchbenutzung, zur Theorie, Geschichte. Kritik und Automatisierung der Lexikographie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Zgusta, Ladislav 1971: *Manual of Lexicography*. The Hague: Mouton.

Sandro Nielsen
Lektor
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Århus V
sn@asb.dk